

УДК 378.147+614.253.4

ШЛІМКЕВИЧ І.В.

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет», кафедра педіатрії

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ Й АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ У ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТА «ПЕДІАТРІЯ»

***Резюме.** Проведено аналіз ефективності впровадження основних положень кредитно-модульної системи організації навчального процесу у викладанні предмета «педіатрія». Враховуючи, що правові й етичні гарантії, захист прав людини є невід'ємними компонентами якості, це також сприятиме поліпшенню надання якісної медичної допомоги. Практична підготовка сприяє формуванню та поглибленню клінічного мислення майбутнього медика, тобто вмінню комплексно оцінити різноманіття симптоматики клінічної картини та миттєво приймати рішення. Практична підготовка студентів-лікарів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття ними професійних навичок і вмінь.*

***Ключові слова:** кредитно-модульна система, студент, педіатрія, професійні навички і вміння.*

Постановка проблеми

Реформування вищої медичної освіти після приєднання України до Болонського процесу спричинило зміщення акцентів у підготовці майбутніх фахівців у бік використання інноваційних технологій, спрямованих на якісний освітній результат, що дає можливість підготовки висококваліфікованих кадрів, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці, а саме здатними до компетентної, відповідальної й ефективної діяльності за своєю спеціальністю [1]. В Україні чітко визначено орієнтири на входження в освітній та науковий простір Європи, здійснюється модернізація освітньої діяльності в контексті Болонського процесу. Перехід до нової моделі організації навчального процесу потребує від професорсько-викладацького складу вищих медичних навчальних закладів оволодіння новою системою психолого-педагогічних і методичних вмінь. Актуальним завданням сучасної медичної освіти є покращення якості підготовки висококваліфікованих спеціалістів в аспекті майбутньої практичної діяльності [3].

Матеріали і методи

Основним завданням розвитку медичної освіти в Україні є необхідність підготовки висококваліфікованого, конкурентоздатного лікаря, який може

гнучко переорієнтувати свою діяльність у зв'язку із потребами сфери медицини. Це ставить перед системою вищої медичної освіти завдання вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх лікарів [5]. Формування висококваліфікованого фахівця-медика на до- і післядипломному рівнях системи охорони здоров'я неможливе без оволодіння ним певним професійним рівнем правових знань, у тому числі прав людини у сфері охорони здоров'я. Підвищення рівня правових знань медичних працівників, їх правової свідомості та правової культури потребує системного та повсякденного, професійно організованого правового виховання, здобуття знань та формування практичних навичок [8].

Практична підготовка студентів-лікарів є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття ними професійних навичок і вмінь [10]. Проблема професіоналізму в сучасній медицині досі не вичерпана, а підготовка майбутнього спе-

Адреса для листування з автором:

Шлімкевич Інна Василівна

E-mail: innashlimkevich@mail.ru

© Шлімкевич І.В., 2015

© «Здоров'я дитини», 2015

© Заславський О.Ю., 2015

ціаліста має ґрунтуватися передусім на здобуванні теоретичних знань та оволодінні практичними навичками ще на додипломному етапі навчання [4]. На сьогодні теоретична підготовка стає якісною завдяки електронним навчальним платформам, у той час як вдосконалення практичної підготовки фахівців на додипломному етапі залишається актуальним питанням [2]. Відповідаючи на нові виклики життя, ми говоримо не про навчання, а про формування спеціаліста як професіонала, творця, організатора, людини з демократичним, високогуманним, державницьким світоглядом [9].

Складові формування особистості молодого лікаря:

1. Гуманність.
2. Професійність.
3. Працьовитість.
4. Відповідальність.
5. Організованість.
6. Управлінські якості.
7. Доброзичливість.
8. Комунікбельність.
9. Ініціативність.
10. Винахідливість.
11. Привабливість.
12. Інтелігентність.
13. Демократичність.
14. Переконливість.

Одним із важливих напрямків євроінтеграції нашої країни є сфера вищої освіти [6]. З вересня 2005 року у вищих навчальних закладах нашої держави навчання студентів здійснюється згідно з основними положеннями Болонської декларації із використанням принципів кредитно-модульної системи [7]. Позитивними наслідками введення кредитно-модульної системи повинно стати наближення рівня вищої освіти в Україні до європейського і реалізація ідеї *Bringing students to Europe, bringing Europe to all students* — «Відкрити студентів для Європи, відкрити Європу для всіх студентів» [4]. Впровадження європейської системи освіти передбачає підвищення активності студентів, зростання вимог до якості викладання дисциплін, стимулювання й удосконалення процесів моніторингу за якістю освіти і оцінки засвоєння студентами освітньо-професійних програм, створення сучасного інформаційного і навчально-методичного забезпечення викладання кожної дисципліни, модернізацію матеріально-технічної бази [2].

Навчальна програма дисципліни «педіатрія» передбачає такі основні форми організації навчального процесу: лекції, практичні заняття, консультації, самостійні заняття. Працівниками кафедри розроблений комплекс методичних рекомендацій для студентів з підготовки до теми заняття з вказівкою обов'язкової літератури, яким можна скористатися через мережу Інтернет на сайті університету. На кафедрі наявні відпрацьовані банки тестових і ситуаційних завдань, розроблений банк аналізів крові та сечі, рентгенограм, протоколів ехокардіографії, ультразвукової діагностики органів черевної порож-

нини, електрокардіограм, рН-грам. На кожному занятті демонструються тематичні хворі, аналізуються історії хвороби, відпрацьовуються алгоритми обстеження дітей.

Побудова практичного заняття викладачами здійснюється за наступною схемою: тестовий контроль початкового рівня знань студента — протягом 10–15 хв, самостійна робота студента біля ліжка хворого — 40–60 хв, обхід разом із викладачем оглянутих дітей — 40–50 хв, контроль кінцевого рівня знань за допомогою опитування і розв'язання ситуаційних задач за темою заняття — 40–60 хв.

Вагоме місце при викладанні дисципліни «педіатрія» на нашій кафедрі займає практична робота біля ліжка хворого, що включає збір анамнезу, огляд хворої дитини, складання плану обстеження, інтерпретацію даних лабораторних і інструментальних досліджень, проведення диференціальної діагностики, встановлення клінічного діагнозу, визначення терапевтичної тактики, призначення лікувального харчування, надання екстреної медичної допомоги, ведення медичної документації. Згідно з типовою навчальною програмою на кафедрі розроблено перелік практичних навичок, якими повинен оволодіти кожен студент в процесі вивчення дисципліни.

Оцінювання рівня знань студентів із дисципліни проводиться за бальною системою. Максимальна кількість балів при засвоєнні теми практичного заняття становить 6 балів, мінімальна позитивна оцінка — 3 бали. Оцінювання самостійної роботи студентів з підготовки до аудиторних практичних занять здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання засвоєння тем, що виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється під час підсумкового модульного контролю. Засобами контролю є: тестові завдання, клінічні ситуаційні задачі, індивідуальне опитування. Максимальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні модуля, дорівнює 120. Мінімальна кількість балів, яку може набрати студент при вивченні модуля, — 57. Бали за індивідуальну роботу додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність. Студент може набрати за індивідуальну роботу максимально 6 балів. Розподіл балів за індивідуальну роботу студента: участь у студентському науковому гуртку — 2 бали, участь у предметній олімпіаді — 2 бали, участь у студентській науковій конференції — 2 бали. Написання історії хвороби є обов'язковою самостійною роботою студента. Кількість балів за написання історії хвороби — від 0 до 6 балів, за захист — від 0 до 6 балів.

Уся тематика практичних занять із педіатрії, що проводяться згідно з робочою програмою на IV курсі, охоплюється змістовим модулем № 1 на тему «Найбільш поширені соматичні захворювання у дітей». Важливим етапом оцінки рівня знань студента є підсумковий модульний контроль (ПМК), який включає контроль теоретичної підготовки студентів

(тестовий контроль, індивідуальне усне опитування) й оцінювання практичних навичок у конкретній клінічній ситуації. ПМК проводиться на останньому практичному занятті весняного семестру. Максимальний бал, який може отримати студент в результаті складання ПМК, становить 80. Сума балів за модуль — 200.

З метою оцінки перших результатів щодо ефективності викладання та вивчення предмета в рамках нової системи навчання нами було проведено опитування викладачів, які працюють на кафедрах педіатричного профілю, та студентів IV курсу медичного факультету та медичного факультету за спеціальністю «педіатрія». Усього в опитуванні брали участь 25 викладачів та 260 студентів.

Результати дослідження та їх обговорення

Результати опитування показали, що перевагами кредитно-модульної системи навчання викладачі вважають: різноманітність форм аудиторної і самостійної роботи студентів — 21 (84,0 %), забезпечення підвищення мотивації студентів до навчання протягом усього періоду підготовки — 19 (76,0 %), збільшення можливості об'єктивізації оцінки (використання більш широкої шкали оцінювання знань студентів) — 15 (60,0 %), можливість виявлення та розвитку творчих здібностей у студентів — 11 (44,0 %), можливість перезарахування навчальних дисциплін в університетах країн європейського простору — 6 (24,0 %), збільшення ролі студентського самоврядування — 13 (52,0 %), можливість використання комп'ютерних технологій і інтернет-ресурсів та формування інтерактивних мереж в навчанні — 24 (96,0 %).

Однак, на думку викладачів, кредитно-модульна система має ряд недоліків у викладанні педіатрії, а саме: неготовність студентів до переходу від пасивних до активних форм навчання (студенти не готові до самостійного опрацювання великої кількості теоретичного та клінічного матеріалу, лише одиниці виконують індивідуальні завдання) — 18 (72,0 %), значний обсяг навчального часу витрачається на оцінку знань студента, що приводить до збільшення зайнятості викладачів, — 24 (96,0 %), зменшення часу роботи біля ліжка хворого в межах практичного заняття — 19 (76,0 %), відсутність у студентів бажання покращувати свої знання через концентрацію уваги на кількості одержаних балів — 17 (68,0 %), зростання кількості студентів, які працюють виключно для отримання необхідного мінімуму для допуску до модульного контролю, — 16 (64,0 %), відсутня фактична можливість вільного вибору студентами предметів — 10 (40,0 %), відсутність єдиної уніфікованої бази тестових завдань — 12 (48,0 %), надто велика кількість студентів у клінічних групах — 24 (96,0 %).

Відтак результати проведення ПМК № 1 на IV курсі у 2012–2013 навчальному році показали, що насичена перевірна програма модуля, відносно

коротка тривалість практичного заняття, на якому проводиться ПМК, недостатня кількість часу на підготовку до нього зумовили відносно низьку готовність до здачі модуля на поточному занятті (28,0 %) та зменшення кількості студентів, які успішно склали (на «4»), на 10 % порівняно з минулим роком.

Цікавими виявилися і результати опитування студентів. Так, усі опитані відповіли, що на IV курсі навчатися цікавіше (більше клінічних предметів — 230 (88,4 %), кращий стиль викладання — 110 (42,3 %)), менше витрачається часу на підготовку до практичного заняття — 100 (38,4 %). Позитивними моментами навчання за Болонською системою студенти вважають наявність додаткової мотивації щодо підвищення рівня знань з предмета та покращення успішності шляхом перескладення отриманої незадовільної оцінки — 200 (76,9 %), можливість систематичного отримання індивідуальної фахової консультації з обраного предмета в позаурочний час — 178 (68,4 %), відсутність сесій — 240 (92,3 %), вища можливість самореалізації в рамках виконання індивідуальних творчих робіт — 114 (43,8 %), можливість вільного переміщення студентів у рамках європейського освітнього простору — 107 (41,1 %). Основними недоліками студенти вважають надмірне завантаження навчального процесу тестовим контролем на клінічних дисциплінах — 45 (17,3 %), недосконалість тестових завдань — 142 (54,6 %), зменшення тривалості роботи біля ліжка хворого в межах практичного заняття — 202 (77,6 %), зменшення можливості обговорення клінічних ситуацій у рамках практичного заняття — 149 (57,3 %), значний об'єм самостійної роботи — 102 (39,2 %), можливість довідатися оцінку тільки в кінці семестру згідно з ранжувальною системою оцінювання, що значно збільшує серед них боротьбу за отриманий бал, а не за ґрунтовні знання, — 178 (68,4 %). При цьому більшість студентів не бачать себе в майбутньому сімейними лікарями, тільки 22 (8,4 %) студенти медичного факультету хотіли б працювати педіатрами.

Таким чином, проведене опитування дозволяє стверджувати, що основними проблемними питаннями Болонської системи навчання на педіатричних кафедрах є те, що система навчання фактично перетворилася на систему контролю, яка має достатньо жорсткий характер, оскільки базується на 100% відвідуваннях занять та 100% опитуванні. При цьому залишається значною питома вага використання тестів як системи опитування, що негативно впливає на формування клінічного мислення, творчої уяви майбутніх лікарів і можливості моделювання тактики лікаря в конкретній клінічній ситуації. При введенні кредитно-модульної системи організації навчального процесу спостерігається незадоволеність студентів значним обсягом самостійної роботи, оскільки студенти не можуть самостійно засвоїти практичні навички, які необхідні в їх подальшій роботі, часто студенти самостійно практично не

вчатся і їх знання матеріалу, який вивчається самостійно, недостатні.

Висновки та пропозиції

У результаті випускник медичного закладу відчуває себе впевненим на ринку праці, вміє адаптуватися до соціальних змін і криз у суспільстві, є психологічно стійким, розвиває здатність до самореалізації та формування творчої особистості. Враховуючи, що правові та етичні гарантії, захист прав людини є невід'ємними компонентами якості, це також сприятиме поліпшенню надання якісної медичної допомоги. Практична підготовка сприяє формуванню та поглибленню клінічного мислення майбутнього медика, тобто вмінню комплексно оцінити різноманіття симптоматики клінічної картини та миттєво приймати рішення. Тому доцільним вважаємо удосконалення роботи на кафедрах педіатричного профілю з метою максимальної оптимізації співпраці із студентами. Для цього, на нашу думку, необхідно: зберегти практичну спрямованість викладання, підвищити мотивацію студентів до отримання знань, а не оцінок, шляхом посилення проблемно-орієнтованих підходів відносно до матеріалу, поліпшити якість самостійної роботи студентів шляхом створення структурованих методичних вказівок для підготовки до занять і розробки нових форм і методів самостійної роботи, проводити максимальне заохочення всіх форм індивідуальної (творчої) роботи студентів у межах вивчення дисципліни та підвищення уваги щодо формування змістовних зв'язків з адекватною формою міждисциплінарної інтеграції.

Шлимкевич І.В.

ГВУЗ «Івано-Франковський національний медичний університет», кафедра педіатрії

ПРОФЕСИОНАЛЬНЫЕ КАЧЕСТВА СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ И АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЫ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА «ПЕДИАТРИЯ»

Резюме. Проведен анализ эффективности внедрения основных положений кредитно-модульной системы организации учебного процесса в преподавании предмета «педиатрия». Учитывая, что правовые и этические гарантии, защита прав человека являются неотъемлемыми компонентами качества, это также будет способствовать улучшению предоставления качественной медицинской помощи. Практическая подготовка способствует формированию и углублению клинического мышления будущего медика, то есть умению комплексно оценить многообразие симптоматики клинической картины и мгновенно принимать решения. Практическая подготовка студентов-врачей является обязательным компонентом образовательно-профессиональной программы для получения квалификационного уровня и имеет целью приобретение ими профессиональных навыков и умений.

Ключевые слова: кредитно-модульная система, студент, педиатрия, профессиональные навыки и умения.

Список літератури

1. Завдання вищої медичної освіти в контексті реформування галузі / Р.О. Моїсеєнко, В.В. Вороненко, І.І. Феценко [та ін.] // *Ваше здоров'я*. — 2011. — № 31. — С. 10-28.
2. Інтеграція навчального процесу — основа ефективності кредитно-модульної системи навчання / П.О. Неруш, О.Г. Родинський, О.В. Мозгунов [та ін.] // *Медична освіта*. — 2008. — № 4. — С. 16-17.
3. Медична освіта у світі та в Україні / Ю.В. Поляченко, В.Г. Передерій, О.П. Волосовець [та ін.]. — К., 2005. — 383 с.
4. Москаленко В.Ф. Медична освіта України та болонський процес: реальність та шляхи приєднання до європейського освітнього і наукового простору / В.Ф. Москаленко // *Журнал АМН України*. — 2005. — Т. 11, № 1. — С. 36-44.
5. Оптимізація навчального процесу у підготовці лікарів-інтернів-стоматологів. (Повідомлення 4) / С.В. Косенко, М.М. Рожко, З.Т. Костишин [та ін.] // *Галицький лікарський вісник*. — 2012. — Т. 19, № 1. — С. 117-118.
6. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / За ред. В.Г. Кременя. — Київ; Тернопіль, 2004. — 147 с.
7. Притика Ю. Проблеми впровадження стандартів Болонського процесу / Ю. Притика // *Правовий тиждень*. — 2009. — № 21(147). — С. 6.
8. Суліма Є. Невідкладні завдання системи вищої освіти на новому етапі Болонського процесу / Є. Суліма // *Вища школа*. — 2010. — № 11. — С. 5-13.
9. Туркіна М.В. Сутність поняття самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів у психологічній та педагогічній літературі / М.В. Туркіна // *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. — 2011. — № 5(216). — С. 110-114.
10. Шамова Т.И. Управление образовательными системами: учеб. пособие для вузов по специальностям: 031000 «Педагогика и психология», 033400 «Педагогика» / Т.И. Шамова, Т.М. Давыденко, Г.Н. Шибанова // *Международ. акад. наук пед. образования*. — М.: АCADEMIA, 2008. — 384 с.

Отримано 23.12.14 ■

Shlimkevych I.V.

SHEI «Ivano-Frankivsk National Medical University», Department of Pediatrics, Ukraine

STUDENTS' COMPETENCY IN CREDIT-MODULAR SYSTEM AND ANALYSIS OF CREDIT-MODULAR EFFICIENCY CREDIT SYSTEM IN TEACHING «PEDIATRICS»

Summary. The analysis of the effectiveness of implementation of the credit-modular system of educational process in teaching the subject of «Pediatrics». Regarding that the legal and ethical safeguards, human rights protection are integral components of quality, it will also contribute to improvement of medical care delivering. Practical training contributes to improve clinical medical comprehension of a future physician, that is, the ability to comprehensively assess the diversity of symptoms of a clinical manifestation and make decisions instantly. Practical training of physicians is a compulsory component of educational and vocational programs to obtain qualification and is intended to develop professional skills.

Key words: credit-modular system, student, pediatrics, professional skills.